

- י. לראות את הכתוב בכתובה, או לשמוע את קריאתה.¹⁰
- יא. לראות את הקנין על הכתובה (וגם את התקיעת-כף).¹¹
- יב. לחתום "פלוני בן פלוני למשפחת פלוני".¹²
- יג. לראות את מסירת הכתובה מהחתן לבלה.¹³
- יד. נושא ראיית היחוד אחר החופה.¹⁴

10. נתבאר לעיל פרק מז אות ג. ונזכיר שצריך ליקח דווקא עדים המבינים את האמור בכתובה, וכמו שביארנו בפרק נג אות לג. גם נזכיר שהלכה היא בחו"מ (סימן מב ס"ג): "אין העדים רשאים לחתום עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו"; ובהיום שאין העדים מקפידים בזה צ"ל שזה מפני שסומכים על הדפוס הקבוע, וכמ"ש בפרק ה אות ב; מ"מ את הפרטים שממלאים בכל כתובה עליהם להקשיב בדווקא. ואותם שלא הקשיבו אפשר להקל שיחתמו, אם אפשר לסמוך שהרב ממלא הכתובה דקדק היטב, וכמ"ש בפרק ג אות ח; אבל כשיודעים בו שלא דקדק צריכים הם בעצמם להתבונן בה אם היא כתובה בכשרות כהלכה.

11. נתבאר לעיל פרק מא אותיות כד-כה. ולענין תקיעת כף, נתבאר בפרק מג אות ח.

12. נתבאר לעיל פרק נא מאות לב ואילך.

שניר החסיד

13. נתבאר להלן פרק נח אות ה.

14. ידוע שיש ויכוח ומחלוקת בין רבנים כהיום גבי "חדר יחוד" באולם אחרי החופה, להספרדים. והנני צריך לבאר כאן את הענין, כדי שגד בחופה המתבקש לראות גם את היחוד, ומצוי הרבה פעמים ויכוח "אם הספרדים הולכים לחדר יחוד או לא", ידע ויבין על מה נסבה המחלוקת. ואין בדעתי לנקוט דעה כלשהי בענין, כי מה אני, רק כוונתי להסביר בלשון קלה את הנושא, מתחילתו ועד סופו.

תמצית הנושא בשורה אחת היא, שצריך לעשות באולם החתונה גם "נישואין" ולא רק "קידושין". וממעים זה יתכן שצריך לעשות אחרי החופה, בעודם באולם, "חדר יחוד", כדי שיהיו נישואין. ועתה נבאר: הקידושין והנישואין הם שני עניינים נפרדים. הקידושין יוצרים רק את השם "אשת איש", ואת הדין שהאשה נאסרת לכל אדם בעולם, וכרוכה מעתה במקדש עד שיגרשנה או ימות; אבל אינם יוצרים עדיין שיתוף מושלם בין המקדש והאשה, והאיש אסור לבוא עליה, ולא להתייחד איתה, עד הנישואין. הנישואין הם השיתוף המושלם, ההיתר (וחובת) האישות, ומערכת הזכויות והחובות הממוניות שביניהם. מכח הנישואין – האיש והאשה נעשים חייבים זה לזה דברים שונים, וכאם זה מזה לדברים שונים. (ולשון הגמרא בקידושין יח: "נפ"מ ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה". נפ"מ אלו כולן, נובעות מההבדל של שייכות האשה כשהיא רק לאחר קידושין

או כשהיא לאחר נישואין: בפרשת נדרים קוראת התורה לאשה המקודשת – "ואם היו תהיה לאיש" – היא אשת איש של המקדש, אבל שייכת עדיין לבית אביה; אבל אחרי הנישואין התואר שלה הוא "ואם בית אישה נדרה" – היא כבר שייכת לבית בעלה.

לעומת הקידושין שהם מעשה חד ומוגדר, היינו נתינת שוהפוטא ליד האשה תמורת הסכמתה להתקדש, הנישואין אינן רגע חד ומוגדר: במשנה (כתובות מח:) מבואר כי הנישואין הם שעת היציאה מרשות האב והכניסה לרשות הבעל, כאמור. עוד מבואר שם ששעה זו היא שעת ה"חופה". ("חופה", היא לשון כיסוי והסתרה, שהחתן מסתיר מעתה את הכלה תחתיו. כ"כ הרד"ק בספר השרשים). להלן יבואר שבמשך הדורות היו הרבה צורות לחופה, ועכ"פ כל צורה שנתפרשה ^{07/09/2018} כציאה מרשות האב אל רשות הבעל – היא הנישואין. הקידושין הם בוודאי דין תורה, וחז"ל תיקנו עליהם ברכה (על כוס יין, יחד: שתי ברכות). אבל בדבר החופה נחלקו הראשונים (בכתובות ז:): אם היא דבר תורה או רק מדרבנן, ומ"מ תקנו עליה שש ברכות (על כוס יין, יחד: שבע ברכות). ואע"פ שחלויות הנישואין עצמם מתחילים עם החופה גם אם עדיין לא בירכו שם שבע ברכות (וכמתבאר בשו"ע סימן נה ס"ג), וכן גם אם לא בעל (וכמתבאר בשו"ת הרדב"ז כת"י ח"ח סימן קצט), מ"מ תקנת חז"ל היא לברך בשעה גדולה זו ברכות של שבת, ואף אסרו את חיי האישות כל זמן שלא יברכו.

עכ"פ הקידושין והנישואין הם שני נושאים שונים, ושני מעשים שונים, ועד לפני כאלף שנים גם היו נעשים בזמנים שונים: נעשו קידושין (בדר"כ בעת השידוכין), ואח"כ עדיין לא יצאה המקודשת מרשות הוריה אלא היתה עמם עוד כשנה עד שיצאה מרשות הוריה לרשות בעלה, ואז היו ה"נישואין". לכן אמנם, לנערה מקודשת שזינתה יש עונש חמור יותר מאשר לנשואה שזינתה, כיון שמי שהיא רק מקודשת עדיין אינה ברשות בעלה, ויש אצלה חשש גדול יותר של תקלת אשת איש. במשך הזמן כאשר נתרופפה הצניעות והיה נראה לחכמי הדור שיש תקלה גדולה להשאיר את המצב הנ"ל (של אשת איש מקודשת שאינה ברשות בעלה), עמדו וקבעו לעשות את הקידושין והנישואין באותו זמן דוקא, כדי שלא תשאר אשה מקודשת באופן שאינה נשואה ושמורה תחת בעלה. (וכדלהלן).

ובתקופת חז"ל שהיו מקדשין בנפרד ואח"כ עושים נישואין (חופה) בנפרד, היתה אמנם החופה רגע מוגדר יותר, היינו השעה שהיא עזבה את בית אביה והלכה אל בעלה או אל השליחים ששלח בעלה מעירו להביא אותה. אבל כאמור, בתקופה מאוחרת יותר החלו לעשות את הקידושין והנישואין באותה עת. וכחיים עושים ביום אחד או בערב אחד מסיבה גדולה במשך כמה שעות (הנקראת "חתונה"), ובה עושים גם "קידושין", וגם "נישואין", והרבה מכסים ומנהגים, ואביה ובעלה ניצבים לידה כל הזמן, מתחילת החתונה ועד סופה, וא"כ יש לנו לדעת מהו רגע היציאה מרשות אביה לרשות בעלה, היינו מהי ה"חופה" ההלכתית, ומאיזו שעה האשה נחשבת נשואה ולא רק מקודשת.

ובדבר זה אמרו הראשונים הרבה דעות, ובתמצית הם ג' שיטות עיקריות שבתוכם יש דעות מתפצלות: שיטה א' להרמב"ן ועוד שהחופה היא יחוד עם הכלה (ובזה י"א שצריך גם בביתו, וי"א שלא צריך, וי"א שצריך יחוד הראוי לביאה, וי"א שלא צריך). ושיטה ב' להר"ן ועוד שחופה היא הבאת הכלה אל ביתו (וגם בזה יש דעות: י"א שצריך לביתו שלו ממש, וי"א שדי אם יקנה את המקום שמביאה לשם להיות רשותו, וי"א שאין צריך אפילו רשותו אלא די שיביאנה למקום סדינים מצויירים שעשו לכבודם, וי"א שהבאה זו היא שיקחנה "בדו" ארבע אמות, ובזה הוא "מכניסה" לחופה). ושיטה ג' הובאה בהרבה ראשונים, המנהיג והרוקח והתשב"ץ קטן והמאירי והארחות חיים והרי"ז ועוד, שהחופה היא פריסת סודר על הכלה. (וי"א שהחתן פורס על פניה, וי"א מעליה, וי"א שפורסים מעל ראשי שניהם, וי"א שנכנסים אל תחת סודר שפרסו למעלה בשביל זה. ומ"ש בתוספות ש"הינומא" היא החופה, עיין לעיל הערה 3 שאין זו שיטה נפרדת מפריסת סודר). אלו הם ג' ראשי השיטות: יחוד, הכנסה לרשותו, ופריסת סודר. בנוסף, י"ס שחופה היא הליכת החתן עמה לבית הנישואין (ט"ז סימן סד ס"א), וי"א שיאחז ממש בידה (כ"כ הפרי האדמה ח"ג הל' עירובין דף יד ע"א ד"ה ולענין, עפ"ד הט"ז הנ"ל), וי"ס שהיא מסירת הכלה אליו (חופת מאי"ן, עיין שרשי מנהג אשכנז ח"ד), וי"ס שהיא האכילה יחד במקום צנוע, [ס"ה כחמש עשרה שיטות, נאספו חלקם בערוה"ש סי' נה ס"ד ואילך]. וכל השיטות הם מעשים של הוראה שהאשה יצאה מרשות אביה אל רשות בעלה (וכמ"ש הלבוש סי' נד ס"א, והגר"א סי' נה סק"ט), ולכן כתבו האחרונים דכל מה שינהגו לקרותו חופה בכל זמן, זוהי חופה. (עיין פסקי הלכות יד דוד ח"א דף מז, ובן איש חי ש"א שופטים יב, ועוד. ובזמן הבא"ח פרסו וילון למחיצה בין הכלה לבין החתן והעם, לצורך חופה. וצ"ע איך יש כאן הוראת בעלות, ואולי הפירוש הוא שהחתן מכסה אותה מעיני כולם כי היא תפוסה עבדו).

מין השו"ע (סי' נה ס"א) פסק שחופה היא הבאה לביתו ויחוד שם. (ורוב האחרונים למדו דפסק שבעינן שני הדברים דווקא: יחוד וגם בביתו. עיין לח"מ פ"י מאישות ה"א, ושעה"מ בחופת חתנים ס"ט, וב"ש סי' נה סק"ד, ודרישה סי' סא ס"א. אבל י"א דלהשו"ע די ביחוד, ומ"ש 'שיביאנה לביתו' לאו דווקא אלא תיאור המציאות המעשית). אמנם נחלקו אם להשו"ע צריך יחוד הראוי לביאה או לא, דבסי' סז (ס"ב) מתבאר שיתכן אשה נשואה אפילו כשיש עדים "שלא נתייחדה", וא"כ זו סתירה למה שכתב כאן שהנישואין הם יחוד, ומזה יש להוכיח שלהשו"ע די ביחוד שאינו ראוי לביאה. גם מדבריו (בסי' סא ס"ב) שחופת נדה מהני, מתבאר שנישואין יתכנו ביחוד שאינו ראוי לביאה. ע"ע בזה להלן פרק סג אות יח. ע"כ להשו"ע. והרמ"א שם כתב שמנהגם שהחופה היא ב' דברים: מקדשים תחת יריעה פרוסה על כלונסאות, ואח"כ אוכלים יחד במקום צנוע. והאחרונים דנו בקשר לשיטת הרמ"א: גבי מ"ש להכנס תחת כלונסאות – י"א שזה מדין פריסת סודר, וי"א שזה מדין הבאה לביתו, וי"א שזה רק בשביל קידושין במקום צנוע; ונפ"מ אם החופה צריכה צורת הפתח או די בחופה פתוחה כמו מטריה, וכן אם החופה

צריכה להיות קשורה לכלונסאות מלמעלה דווקא (וכ"כ הא"א מבוטשטט בפסקים שבראש ספר "נמע שעשועים" למר חמיו; אבל החסד לאברהם תאומים מהדו"ק אור"ח סי' ב ומהדו"ת סי' מ פליג עליו), וכן אם המוטות יכולות להיות מוחזקות בידי אנישם או דווקא מונחים על הרצפה (שהאמרי דוד אבה"ע סי' כט כתב שלא מהני בידי אנישים, מטעם דזה הוי אוהל זרוק ולא שמויה אוהל), וכן נפ"מ כנ"ל אם החופה יכולה להיות מפרחים כיון שטבעם לנבול. כמו"כ כתבו נפ"מ גוספת, דאם החופה היא מדין 'בית' לא מהני בתקרת זכוכית. (וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי סי' מח שפסל חופה תחת תקרה כזו, כיון שאינה נקראת תחת כיפת השמים, אע"פ שאפשר לראות דרכה את הכוכבים). וגבי מ"ש הרמ"א לאכול יחד במקום צנוע - י"א שזה כדי שיהיה לבו גם בה ויוכל לקיים מצוה כתיקונה, אבל אינו מצריך "יחוד"; וי"א שהוא מכיון ליחוד ממש, ומ"ש 'שיאכלו שם' לאו דווקא, אלא 'שישהו שם'. וכן סוברים רוב האחרונים בדעת הרמ"א, שהוא מצריך יחוד כהרמב"ם, אבל נחלקו גם בדעתו אם צריך יחוד הראוי לביאה או אין צריך (והמשנ"ב סי' שלט ס"ק לב פסק דבחופת בתולה א"צ יחוד הראוי לביאה, ובחופת בעולה וגרושה ואלמנה צריך). ויש מחמירים שישכור או יקנה את חדר היחוד כדי שיהיה גם "ביתו" (כהשיטה שלהרמב"ם צריך יחוד בביתו דוקא), וכן משמע בלשון המשנ"ב שם, אבל י"א שלהרמ"א צריך יחוד ואי"צ ביתו. עד כאן בדבר ההלכה להשו"ע ולהרמ"א. ועיין מש"כ הבן איש חי (ש"א פר' שופטים הי"ב) וכף החיים (סופר, סי' תרכז סק"י) שגם הספרדים נהגו בחופת כלונסאות, כי הזוהר (פר' תרומה דף קסט ע"א) הפליג בזה.

עוד צריך לדעת כלל המבואר כבר בגמרא, שאין מברכים ברכת קידושין אלא רק בשעה שמקדשין, ולא ברכת חתנים (=שבע ברכות) אלא רק בבית הנישואין. (וה"פ, כיון שהנישואין הם הבאה אל ביתו, והברכה צריכה להיות בשעת המצוה). וכן פסק השו"ע להלכה (בסי' לד ס"ג, ובסי' סב ס"א).

ומעתה מתעוררת לנו בעיה: דכיון שנישואין הם החופה, אם כן אי אפשר לברך שבע ברכות אלא רק במקום שבו תתקיים החופה ההלכתית; ובשלמא בזמנים קודמים שהחתונה היתה בבית שיגורו בו החתן והכלה, והיחוד היה שם במהלך ליל המשתה, הרי שהיו שם גם קידושין וגם נישואין לכל השיטות, ויכולים היו לברך שם ברכות קידושין וברכות נישואין, וכידוע לנו שנהגו בדורות האחרונים לברך כל ברכות הנ"ל ב"חתונה". אבל בזמנים האחרונים שיצאו השמחות מהבית לאולם שמחות, נמצא שעושים שם רק קידושין, אבל הנישואין שהם החופה - (היחוד עמה בביתו) - מרוחקים כמה שעות, ולפעמים גם מרחק גדול מעיר לעיר, ומתעוררת בעיה גדולה, איך מברכים תחת הכלונסאות גם שבע ברכות של נישואין, הרי שם אינו מקום נישואין כלל, כי אם מקום הקידושין בלבד.

ובעיה שניה בדומה לראשונה, היא השבע-ברכות שמברכים בסוף הסעודה באולם החתונה. כי כיון שאין מברכים שבע ברכות אלא בסעודה של נישואין (ולא בסעודות "שבין קידושין לנישואין"),

צ"ע איך מברכים ז' ברכת נישואין בסוף הסעודה באולם, הרי נעשו בינתיים רק קידושין, וסעודה זו אינה "סעודת נישואין".

אלו ב' בעיות עיקריות שנוצרו משעה שהוציאו את המשתה מבית החו"כ אל אולם חיצוני. ומכוחן נולד ה"חדר יחוד", היינו להסדיר שיהיה יחוד כבר באולם החתונה, ובוה הופכים את אולם החתונה להיות גם מקום הנישואין, ונפתרו ב' השאלות הנ"ל.

ונוסיף לבאר, כי בעיה זו נוצרה בגלל שינוי המציאות מימי קדם: בעבר, כיון שהיו משדכים את הבנות בגיל צעיר מאוד (כדי שתשארגנה בתומתן), לא היו נושאים אותן אלא אחר כשנה, אך כדי שתהיה הבת תפוסה בוודאות, עשו גם קידושין בעת השידוכין. (לכן נשאר עד היום שם 'אירוסין' על שעת השידוכין, כי אכן בזמן חז"ל קידשו בעת זו, וקידושין בלשון חז"ל הם 'אירוסין' בלשון התורה). כיון שעשו קידושין היו מברכים ברכות הקידושין וגם עושים סעודת מצוה, ואחר כשנה שהיו נושאים היו מברכים ז' ברכות ושוב עושים סעודת מצוה. כך היה עד זמן רש"י בערך, שאז החלו לנהוג לעשות את הקידושין והנישואין יחד, וסעודה אחת לשניהם. (והיו חוסכים בזה סעודה. שהשידוכין לבדם אינם מצריכים סעודה. כמו"כ לא הקפידו עוד לעשות את הנישואין ברכיעי בשבת, אלא העבירו אותם לערב שבת כדי לאחדם עם סעודת שבת ולהרויח גם סעודה זו. וכמבואר בספר האורה ח"ב אות י. שיש לידע שבימי קדם היה העוני רב והיה משמעות רבה לענין הרווחת סעודה. ועיין מו"ק ח: שאין נושאים נשים ברגל, שמא מפני כן יחכו עד הרגל לישא אשה, כדי לחסוך סעודה!). לאחר כמה דורות תיקנו זאת כחובה לקדש רק בשעת הנישואין, כדי שלא יהיו ח"ו תקלות עם בנות צעירות שהן כבר אשת איש, תקלות ע"י אחרים (עיין תשב"ץ ח"א סי' קלג), ותקלות ע"י המקדש עצמו (עיין בה"ט סי' סו סק"ב בשם הכנה"ג). ובתקופה יותר מאוחרת עשו גם חרם לפסול עדים שהיו בקידושין שלא בשעת נישואין (עיין פרק גב הערה 4). מעת שהחלו לקדש בשעת הנישואין, יצא גם שהחלו לברך את ברכות הקידושין והנישואין באותו מקום בזה אחר זה, ואז נוצרה הבעיה של "שתי קדושות על כוס אחת" (ולכן היא מופיעה לראשונה רק בתוס' פסחים קב: ד"ה שאין). מ"מ, שני הדברים יחדיו, הקידושין והנישואין, היו נעשים עדיין בבית החתן, וממילא החתונה כללה באותו מקום את הכל ויכולים היו לברך שם על הקידושין וגם על הנישואין (חופה), וברכות הנישואין היו בבית חתנים, ובסמוך לפני הנישואין, והכל אתי שפיר.

נוהג זה היה עד לפני זמן לא רב, שהחתונה היתה בבית החתן (או במקום שבו יגורו החו"כ במשך שבעת ימי המשתה), והשתנה רק בתקופה האחרונה שהחתונה יצאה לאולם שמחות. ואם כן בזמנינו עושים בשעת החתונה רק קידושין, והנישואין (חופה - שהיא יחוד) יהיו אח"כ, בבית, ולכן קשה כנ"ל איך מברכים שם ברכת הנישואין. אמנם באמת גם בזמנים קודמים לא תמיד עשו עשו את הנישואין בבית החתן, כגון שהיה צר מלהכיל את כל הקרואים, ולכן עשו את החופה בבית הכנסת. וכתב הגר"א (אבה"ע סי' נה סוף סק"ט) שהעיקר הוא מקום חופה

קבוע, וביהכנ"ס הוא מקום קבוע השייך לכל. [ועיין בשו"ת לבושי מרדכי סי' מח שמטעם זה יש למנוע מלעשות את החופה בבית הורי הכלה. אבל באמת בהגר"א הנז' משמע שאם החופה תהיה מקום קבוע אפי' בחצרה מועיל]. והנה גם כשעושין חופה ע"י כלונסאות באולם קיימת הבעיה הנ"ל, אבל זאת אפשר לפתור ע"י שצד החתן ישכור ג"כ את האולם (וישימו לב שלא ישכור צד הכלה לבדו את האולם), ואז למ"ד שהחופה היא כלונסאות מיחשב שנעשו "נישואין" באולם, שהרי הביאה אל ביתו. אבל להסוברים שהחופה היא יחוד, וכמו שפסק השו"ע, צריך להתייחד בחדר יחוד שם בסמוך לאולם החתונה, כדי לקיים שיטה זו. (והחדר יהיה שלו ע"י שהחתן ישכור אותו, היינו בכסף שמשלם על האולם יהא ברור שהוא מקבל גם חדר זה לשימושו אחר ברכות הנישואין). [א"ה: נשאלתי מחו"ל במעשה שעשו חופה בביכנ"ס ומשם הלכו הזוג לביתם החדש ונתייחדו עד הסעודה. והבית שייך לכלה בלבד. אך מקרה זה עדיף, דכיון שהוא של אשתו (לא של הוריה), הא יש לו זכות להשתמש בנכסי מלוג שלה; אלא שעכ"פ להסוברים שצריך שיביאנה אל ביתו ממש ולא סגי שיביאנה אל רשותו, לא יועיל הדבר בלי קנין].

אך אחר האמת, מצב זה של קידושין לבד בבית אחד, ואח"כ נישואין (יחוד) בבית אחר, היה לפעמים אפילו בזמן הראשונים, שהיו מקדשים בערב שבת בבית הכנסת בשעה שיש רוב עם, ועושין חופה של כלונסאות ומברכים ז' ברכות נישואין, ובלילה הולכים החו"כ לביתם, ולא היה "חדר יחוד" בשעת הקידושין; וא"כ חזרה השאלה למ"ד שהחופה היא יחוד בביתו, הנה במקום הקידושין אין נישואין, ואיך מברכים שם ז' ברכות נישואין.

ומבואר בראשונים, שמטעם זה תיקנו לפרום טלית תיכף אחרי הקידושין, לשם חופה, וממילא הוי באותו מקום גם נישואין, ומברכים שבע ברכות נישואין במקום נישואין כדת. מנהג זה הובא ע"י רוב הראשונים בדורות המאוחרים וע"י כמעט כל האחרונים הספרדיים, שכתבו שמנהגו שהטלית היא החופה, ושמנהג זה היה קודם מרן השו"ע, ומרן רק העתיק את דברי הרמב"ם שהחופה היא היחוד, אבל לא בא לבטל את המנהג שהטלית היא החופה. וכתבו עוד נפ"מ בזה, שבחתונות המיועדות להיות לפני השקיעה, אם פריסת הטלית היתה לפני השקיעה (או עכ"פ לפני הלילה), אע"פ שהיחוד היה רק אח"כ בלילה, מחשיבים שכבר ביום היו נישואין, והוא אחד מז' ימי המשתה. וכן בחתונות בחו"ל שהחופה ופריסת הטלית מעליהם היא ביום והסעודה ואח"כ היחוד בלילה, הנישואין נחשבים כבר מהיום. (עיין המ"מ לכל זה באורך לעיל פרק נ אות יב). והנה אמנם אי אפשר לומר שאנו אווזים את הטלית ל"חופה" גמורה, שהרי איננו מקפידים שתכסה ראשה אחרי הטלית (עיין ילקוט יוסף שובע שמחות א' פי"ג ס"ב, אמנם להלן נביא מהגר"צ שיש להקפיד בזה), גם איננו מקפידים לחתום את הכתובה קודם פריסת הטלית (אע"פ שצריך כתובה קודם החופה, עיין פרק נ אות א), ומוכח שאנחנו תופסים עדיין שעיקר החופה וסיומה היא היחוד כמ"ש השו"ע, ורק אז היא נשואה "לגמרי"; אך מ"מ אנחנו סומכים על הטלית להחשיבה כ"תחילת חופה", ודי בזה לענין הברכות, כדי שיהא מותר לברך ברכות

נישואין ע"י מקצת חופה זו. ואע"פ שקיימ"ל בכל מקום סב"ל, ולדעת מרן אין זה נישואין עדיין, הנה בברכות הולכים אחר המנהג, ולפי המנהג הרי מחשיבים את הטלית לחופה, ודי בזה לז"ב. [ובזמננו הטלית הכרחית בחופות של חילוניים כאשר הכלה הינה כבר בעולה, ובחתונות אלו אין עושין חדר יחוד, א"כ למ"ד שלא מהני לבעולה אלא חופה ביחוד הראוי לביאה – עיין יבי"א ח"ה סי' ט – איך מברכים באולם ז"ב?, וע"כ שמחשיבים את הטלית לתחילת חופה. ובאמת שגם בכל חופה יש תועלת נוספת בטלית, שתהיה מותרת לו מעתה, אע"פ שלא עשו יחוד, עיין להלן]. עכ"פ נתיישבו ב' הטענות הראשונות על מי שאינו עושה חדר יחוד באולם, ומ"מ מברכים ז' ברכות הנישואין אחר הקידושין, וגם בסוף סעודת החתונה, כי כיון שפורסים טלית אחרי הקידושין התחילה החופה, ודי בזה לברך ברכות הנישואין.

עוד טענה יש כנגד הנמנעים מחדר יחוד באולם, והיא חיסרון "עובר לעשייתן" בברכות הנישואין. שברמב"ם כתוב שצריך לברך ברכת חתנים "קודם החופה". וכן העתיק השו"ע, שצריך לברך ברכת חתנים "קודם נישואין". ושני הסברים יש על זה, א' מצד חופה הראויה לביאה, וב' מצד עובר לעשייתן. שהר"ן כתב שאע"פ שאין בברכות אלו הדין הכללי של "כל הברכות מברך עליהן עובר לעשייתן", דהן ברכות השבחה ויכולות להיות גם אחר המעשה, מ"מ כיון שחופה צריכה להיות ראויה לביאה, והדין הוא שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה, נמצא שכדי שתהיה החופה ראויה לביאה היא צריכה להיות אחרי שהיו כבר ברכות. עכ"ד. אבל הב"י (ריש סי' סב) הביא עוד דעה, שהמעם שצריך לברך עליהם עובר לעשייתן. ולפי זה, צריך לעשות יחוד תיכף אחרי ברכות הנישואין, כיון שהיחוד הוא החופה להרמב"ם. והנה הב"י כבר הביא שהר"ן דחה דעה זו, אבל כמה חכמי אשכנז הנו"כ בשו"ע שם, כתבו דעה זו. ולשיטתם גם מ"ש הרמ"א שאחרי חופת הכלונסאות הולכים לאכול במקום צנוע, הכוונה היא ליחוד כשיטת הרמב"ם, ולפ"ז כתבו דצריך להסמך יחוד זה לעשותו תיכף אחרי ברכות הנישואין. (ולכן גם יש שכתבו לתת לה יד בדרך לחדר היחוד שהוא תחילת הדרך ליחוד מיד אחר הברכות, וכדלהלן). והנה לעיל כתבנו שמנהגינו שהטלית היא החופה; ומפורסם שמנהגינו לברך ז"ב תחת הטלית, כלומר "תחת החופה" ולא "לפני החופה" כמ"ש השו"ע, וא"כ קשה, דאין זה עובר לעשייתן, וגם לא חופה הראויה לביאה, דנכנסים לחופה לפני הברכות. ואע"פ שדעת הגאונים אכן שיש לברך אחר החופה, וכמו שהביא הר"ן בשם בה"ג ש"נהגו שאין מברכים אלא לאחר שתכנס לחופה, לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות תפילה ושבחה, עכ"ל; וכן מצאתי עוד בשו"ת זכרון לראשונים (סי' סה) תשובת רב האי גאון בזה"ל "ומילתא דנקיטא מפומא דרבנן קמאיי איתני עולם, דלא מברכין שבע ברכות אלא אחר כניסה לחופה, דבעי למימר יוצר האדם, ואשר יצר את האדם בצלמו, וכשמחך יצריך בגן עדן מקדם, וכל אילין מילי דחופה אינון. ומאן דמברך הני ברכות קודם כניסתה לחופה אמרין אין זה דרך תלמידי חכמים. והבין נקיטי מפומא דרבואתא כלשון

הזה: ועד דמקדיש ומסר לה לחופה, לא לברך שבע ברכות, דהויא יצירה, עכ"ל; וא"כ הספרדים הפורסים טלית ומברכים תחתיה ז"ב יוצאים אמנם יד"ח של צירוף שיטת הראשונים (שהחופה היא הטלית) והגאונים (לברך אחר הכניסה לחופה); אבל הרמב"ם והשו"ע הלא הצריכו ברכות קודם הנישואין, והנישואין לדעתם הוא היחוד, וא"כ כדי לצאת ידי שיטתם צריך שאחרי הברכות ילכו אל היחוד, ואם צריך עובר לעשייתן צריך שתיכף אחרי הברכות ילכו אל היחוד. ^{07/09/2018} זוהי הטענה השלישית.

בנוסף להנ"ל, נחלקו ראשי ישיבות בדורנו גם אליבא דהר"ן שכברכות השבח א"צ עובר לעשייתן, אם צריך שברכת השבח תהיה עכ"פ סמוכה למעשה השבח, או שאין לזה הגבלה אפילו אם תרחק הרבה זמן. (ומחלוקתם בירושלמי שנפסק בשו"ע אור"ח רכז ס"ב, וכאן אמ"ל בזה). מעתה, החוששים שברכות הנישואין הן ברכות המצוות, או שגם ברכות השבח צריכות להיות סמוכות עכ"פ, סוברים לעשות "יחוד" באולם החתונה אחרי הברכות, גם מטעם זה. (כלומר לא רק בשביל שהאולם יהיה מקום נישואין, אלא גם בשביל שברכות הנישואין יהיו סמוך לפני הנישואין). מאידך הסוברים שאין צריך יחוד באולם סוברים שהעיקר להלכה הוא כהר"ן שאלו ברכות השבח, וסוברים עוד שלשיטתו אין צריך בזה עובר לעשייתן ואפילו לא סמוך; או שאפילו את"ל דבעינן סמוך (ואולי אפי' עובר לעשייתן), כיון שאחר הברכות מיד עשו משתה וריקודים וסעדו לבם עד שיגיעו לביתם אל היחוד, הכל נקרא סמוך ואולי גם עובר לעשייתן. לכן לדעתם גם בעיה זו אינה מצריכה לעשות יחוד באולם דווקא, ודי במה שאחר החתונה יהיה נישואין (יחוד) כשבני הזוג הולכים לביתם.

עוד נושא הקשור לנדרוננו הוא, האם "חופה" צריכה עדים או לא. דכמו שכבר ביארנו לעיל הערה 3, נחלקו בזה גדולי האחרונים: י"א שחופה צריכה שני עדים כהכלל הידוע 'אין דבר שבערוה פחות משנים', וי"א שלא צריך כי דבר שבערוה הוא רק קידושין או גיטין שיוצרים מעמד חדש בדיני עריות, ולא נישואין שאינם משנים את המעמד הנז' אלא רק יוצרים מערכת זכויות וחובות בין הבעל לאשתו. המצריכים חדר יחוד מיד באולם טוענים לעשות כן גם מסיבת הגידון הזה, להרויח את השיטות שחופה בעי עדים; שלפי המציאות באולם יש כבר את עדי הקידושין מוכנים, משא"כ אם יעשו את היחוד רק אח"כ בבית לא מצויים שם עדים. וזוהי הערה רביעית שטענו על אותם שלא עושים יחוד מיד באולם, שלא יהיו נישואין בעדים. ועל זה תשובות המשיבים: א, שהעיקר להלכה שחופה אינה צריכה עדים. ב, שאפילו אם חופה צריכה עדים – מה שהחו"כ הולכים בפרסום לביתם להתייחד כאיש ואשתו די בזה להיות אנן סהדי (כעין דברי הרמ"א ריש סי' קמט). ג, י"א דאח"כ נכון ששני עדים ילוו את החו"כ בדרך לביתם, להיות שם עדי יחוד, וזה יותר נכון ממה שיעשו זאת באולם בפריצת גדר ראשונים (וכן נשמע מתלמידי הגר"צ אבא שאול זלה"ה בשמו). ד, נוכל להוסיף כמו"כ, דכיון שהעדים רואים את הטלית והיא לכה"פ תחילת חופה, די בזה, ואי"צ להצריך עדים על סוף החופה, שהיא היחוד.

עוד נושא צריך לידע כאן, והוא ענין כיסוי הראש של הכלה: אשה "נשואה" חייבת בכיסוי הראש, אע"פ שהיא עורנה בתולה. (כן מסקנת הפוסקים, יעויין המ"מ בפת"ש אבה"ע סי' כא סק"ב, ובשו"ת דברי יציב אבה"ע סימן פ אות ב, ובמאמר שבדברי משפט ח"ו עמוד רמ). ואם כן, אם יעשו חדר-יחוד באולם, מרגע שתצא היא חייבת בכיסוי הראש; וא"כ אותן כלות הבאות עם שערוותיהן לחתונה, או אף כשתבוא עם פאה – להסוכרים שפאה אינה כיסוי ראש, אסור להכנס עמה לחדר יחוד (אא"כ יכניסו גם ילד קטן). וכיון שרבות בנות בלא כיסוי ראש (בפרט אותן שלא תלבשנה פאה, ואין מקובל לבוא עם מטפחת לחתונה), א"כ אין לעשות חדר יחוד. אמנם עוד יש לידע, כי הגם שי"א שרק נשואה בתולה חייבת בכיסוי הראש אבל מקודשת בתולה אינה חייבת, הנה להרבה פוסקים (עיין בה"ט ורע"א באבה"ע סי' כא שם) גם מקודשת בתולה חייבת בכיסוי הראש. ורבנו המשנ"ב (סי' עה ס"ק יא) פסק כן. ומעתה, אין הכלה יכולה לבוא כלל לחתונה בלי כיסוי ראש, דהא תיכף אחרי הקידושין תהיה חייבת להיות מכוסה. וכן נוהגים אמנם החרדים לדבר ה' בארץ הקודש שהכלות באות לאולם עם כיסוי ראש (או פאה). וממילא, אם סוכרים דהפאה הוי כיסוי, אזא לה בעיה הנ"ל, כי מהני להם לעשות שם יחוד ותצא מכוסה בראשה כדין. אך בחו"ל נוהגים במקומות רבים שהיא באה בלא כיסוי ראש ולובשת פאה רק ביציאה מהחדר יחוד (וכהפוסקים הנ"ל דלא כהמשנ"ב); ויתירה מכך הביא הרב אגרות משה סנגוריה על אותן שנשארות בגילוי ראש עד למחר בבוקר, שהיא נשואה בעולה. (המ"מ איה כתב כן האגרו"מ אבד ממני לצערי, אף שחיפשתי שוב ושוב. מ"מ הוא בנוי על שיטתו באגרו"מ אור"ח א מג שחיוב כיסוי השיער הוא רק כיון שנהגו, והיכא שלא נהגו לא נהגו. ואביא עוד, שכבר הרא"ש בפסקי הרא"ש כתובות פ"ב ה"ג כתב שבכל יום הראשון היו הכלות הולכות פרועות ראש, להורות שהיא בתולה. וכ"כ מדנפשיה בשו"ת משאת משה ח"ב אבה"ע תחילת סי' ד, דהבתולות היו הולכות יום הראשון אחר החופה בגילוי ראש, להורות שנכנסה לחופה בתולה, ולא קפדו בה ביום זה. ואיני יודע אם אינהו מיירי אף אחר בעילה. מ"ש מיירי אחר החופה). אמנם למעשה דחו הפוסקים ענין מהלכה, עיין להגרא"ד הורוויץ בשו"ת קנין תורה בהלכה (ח"ב סי' מג), ולהגרש"ז אויערבאך (בחו' מבקשי תורה תמוז תש"ס), וליבל"ח הגר"ע יוסף (בשו"ת יחיה דעת ח"ה סימן סב), שאין להקל בנקודה זו כלל, כי משעה שהיא נשואה, אף שאינה בעולה, חייבת לגמרי בכיסוי הראש. ומעתה, כיון שאחר החדר יחוד תהיה חייבת מיד בכיסוי הראש, ורבות בנות תשארנה ללא כיסוי ראש, או בפאה למ"ד שאינה נחשבת לכיסוי ראש – הרי תקלה אם ינהגו בחדר יחוד.

עוד יש לידע כי אין כלל ספק וחולק שבמציאות לא הקפידו הספרדים בעבר להכנס ל'חדר יחוד' מיד אחרי החופה; כי המנהג בדר"כ היה שהחתונה היתה נערכת במקום המגורים של החתן והכלה, והם היו מתייחדים בלא"ה בביתם – אחר שהלכו המוזמנים (או כפי שנהגו בחאלב לעשות החופה בבית אבי החתן ואחר הסעודה נכנסו החו"כ לחדר המוכן להם באותו בית. והיה

נקרא "חלו" כלולות", או כפי שנהגו לפעמים במרוקו להתייחד מיד אחר ברכות הנישואין – היינו כי פרשו לחדרם בביתם. וכן נהגו בתימן – עיין סידור כנסת הגדולה להגר"י צובירי, ולכן גם אותם בודדים שעשו חתונה באיזה מקום סמוך לבית, לא הורגלו לעשות שם "יחוד". אך כהיום נתחדשה מציאות חדשה, שכל חתונה נעשית לעולם באולם שמחות דווקא, ולרגל הרצון לאולמות מפוארים ולרגל קלות התחבורה, פעמים רבות שהחופה נערכת במרחק גדול מהיחוד (מרחק פיזי ומרחק זמן). ומעתה שנתחדש מצב חדש, נתפצלו הדעות לענין מעשה כיצד יש לנהוג כדי לפתור את הבעיות הנ"ל:

יש שכתבו שצריך לחוש לשיטה שהיחוד הוא הנישואין, ולעשות יחוד כהלכה תיכף אחרי הברכות, כי הטלית אינה חופה גמורה, וירא שמים צריך לקיים המצווה ברקדוק כהלכה, בפרט שכך פסק הרמב"ם והשו"ע (ויש שלמדו כן גם ברמ"א). דברים אלו באו בארוסה בכמה חוברות ומאמרים, ונציין לאחד הבולטים שבהם – ספר שכר שכיר מהגר"י מאיר שליט"א (סי' כב). עוד טענה העלה הר"א סאלם שליט"א בספרו ויען אברהם (סי' לט) מצד נוסף, שאם אינם עושים יחוד באולם ואינם נשואים עדיין, אזי כשם שארוסה אסורה ביחוד כן אסורה בשאר קריבות כחיבוק ונישוק, ואולי גם כנגיעה, עד שיוגיעו לביתם ויהיה יחוד, והרי לא נוהרים בזה. (א"ה: על זה יש להרהר דאולי לגבי זה די בפריסת טלית זו' ברכות להתירם).

ומנגד יש שהשיבו על כל הבעיות הנ"ל, ושיש להספרדים על מה לסמוך לדחות את היחוד ולעשותו רק אח"כ בבית. וזה בנוי על כמה וכמה תשובות: הא', כפי שכבר נרמז לעיל, שכשמרן כתב שחופת נדה מהני בדעבד חזר בו מההיא דהחופה היא יחוד, והטעם שחזר בו כי המנהג לפני מרן היה שהחופה אינה יחוד בדווקא, ומרן לא בא לבטל מנהגים כנודע, וכיון שהספרדים נהגו מכבר שעיקר החופה היא העמידה תחת הטלית, לכן שפיר מברכים ברכות נישואין במקום הנישואין, וגם ברכות הנישואין סמוכים לנישואין, וגם יש לנישואין שני עדים כדת. (וכ"כ הישכיל עבדי ח"ז אבה"ע סי' י). והב', שאמנם החופה היא יחוד כמ"ש מרן השו"ע, אבל ברכות הנישואין הן ברכות השבח ואינן צריכות להיות סמוכות כלל לחופה, וגם א"צ עדים לחופה ודי במה שהכל יודעים שהם גרים בביתם יחד. (וכ"כ ביביע אומר ח"ה אבה"ע סי' ח). והג', שאע"פ שחופה היא יחוד כנ"ל, מ"מ כיון שהברכה כבר מתירה את הכלה לבעלה, כבר מתחילים בזה ימי המשתה, וכמבואר ברא"ש, ולכן מותר לברך שבע ברכות בחתונה באולם. [וכ"כ הגר"מ מאזוז בחו' אור תורה שנה תשמג סי' פג אות ה, וכ"כ בקו' ברכת חתנים עמ' נט]. וע"ע הסברים קרובים בס' שושנת העמקים, חו"ק, שורש ד', בנספח, ובהסכמת מר חמיו בראש הספר. ונראה להוסיף ראיה לשיטות הנ"ל, מהא דבחנתונת נדה מברכים זו' ברכות, אע"פ שלא יתייחד, וא"כ לא תהיה "חופה"; ומוכח שכיון שבירכו בחופה זו' מתחילים ימי המשתה ומותר לברך ברכות הנישואין. וכן בחופת אלמנה מברכים זו' ב אע"פ שעדיין צריך ביאה ואין שם ביאה. אמנם יש לדחות דבריהם ודברינו, וא"מ להאריך כאן].

אחר שמבארים הסוכרים שאין צריך חדר יחוד באולם על מה יש לסמוך, מעתה הופכים את הדבר לגמרי, ושארדבא יש להמנע מכך וגם למנוע את החתנים המבקשים לעשות יחוד. ומפני כמה טענות שהעלו בזה.

א: טענת "אל תטוש תורת אבך" ו"מוציא לעז על הראשונים". ואמר לי הגר"א אבא שאול שליט"א בשם אביו זצלה"ה שהתנגדותו של אביו לחדר יחוד היתה מטעם זה. [אמנם, מקום יש בראש להרהר, שבזמן הזה שנעשה באר"י עירוב גדול של ספרדים ואשכנזים בכל השטחים, מה שלא היה בזמן קדמון, אין כאן הוצאת לעז כי אם רק חוסר רצון לעשות נגד הסביבה. ובלא"ה אין כאן מסורת אבות רבת שנים, כי עד לאחרונה לא היתה בעיה זו כלל שהרי היו עושים חתונה ויחוד בבית, ורק בזמן החדש שיצאו לאולמות נתעוררה שאלה זו, אבל בזמן זה נעשתה ג"כ תערובת של מנהגי כל העדות יחד, עם התפתחות אמצעי התחבורה והתקשורת, וא"כ קהתה מאוד הוצאת לעז "על הראשונים" בענין זה. וכן שמעתי בזה מהגר"נ קרליץ שליט"א דבר ישר, ד'אל תטוש' הוא דווקא באופן שיש מנהג קהילה ידוע ומוחלט, והוא עושה באותו מקום מנהג שונה; אבל כהיום שיש באר"י קיבוץ גלויות מעדות השונות יחד, וכולם מעורים במנהגי כולם כי לומדים ומתחברים יחד – העושה כמנהג השני משום שנוח לו יותר לעשות כרבו שאמר לו כך, או כתביריו העושים כך, או מרצונו הפרטי לנוח שם עם כלתו, ולא מחמת שהוא בועט במנהג אביו, או מחמת שמחזיק שהצודקים יותר הם ההולכים אחרת ממנהג אביו, אין בזה אל תטוש, אחר שבמנהג מצד עצמו אין בעיה בהלכה, אלא שלא נהגו בו. א"ה לתוספת: והנה איש אינו מערער על מה שגם הספרדים עושים היום 'חופת כלונסאות' כמו בני אשכנז ממש, ואפילו בקהילות שמעולם לא נהגו בזה אלא רק בטלית. א"ו כראמון].

ב: טענת צניעות, שאין זה צנוע להתייחד בפני הבחורים. טעם זה כתבוהו הגר"ע יוסף שליט"א ביבי"א ח"ה סוס"י ח, ובנו הגר"י יוסף בילקו"י שובע שמחות פי"ב הערה א. [א"ה: אך מ"ש ביבי"א "וכן מצאתי בספר ערוך השלחן" (סי' נה אות טו) שהוא דבר מכוער, הנה הערוה"ש מדבר בעדי יחוד כדי לבעול, לצורך קידושי ביאה. וזה ודאי מכוער ופריצותא, ואינו חידוש של ערוה"ש אלא דברי התוס' שכתבו כן בקידושין יב ע"ב ד"ה משום פריצותא. אבל בעדי יחוד של קנין גרידא ואינו מתכוין לבעול, לא דיברו התוס' ולא ערוה"ש. אדרבא, עיין ברב פעלים אבה"ע ח"א סימן ב במנהג העיר בגדאד, דברים הפוכים, אפי' גבי יחוד והחתן בועל. וגם הערוה"ש גופיה מצדד לעשות יחוד הנהוג בזמננו אצל בני אשכנז. אך בוודאי כוונת הרב ביבי"א להביא דוגמא בלבד, שענין עדי יחוד הוא ענין מכוער. ע"כ. ואילו לא דב"ק של רבנו היבי"א, מקום יש בראש לומר שדבר שעושים מפני שיש ענין לעשותו עפ"י ההלכה – אין בו חיסרון ולא כיעור; וכמו שנהגו להעמיד עדים לו ולה פורסים הסדין להראות (והיו נוהגים בכך עד לאחרונה, עיין זבחי צדק ח"ב אבה"ע סי' ז), וכמו שהיום החתן נכנס אצל הנשים לכסותה בהינומה, והכלה נכנסת לבין הגברים לקידושין, והחתן משקה אותה יין לעין כל (וכל אלו דברים

שהיה אפשר למונעם משום צניעות, והיה יכול לכסותה בהינומא וכן לקדשה ע"י שליח, ושהרב יעביר לה את היין, ולא תהיה תערובת כלל ולא דבר חיבה בפרהסיה כלל, וכן נהגו בכמה ארצות עד לפני כחמישים שנה), ועל כל זה אין איש מעורר, ולכן גם אינו מהווה חוסר צניעות, כי כל דבר שהמבט עליו הוא קיום ההלכה, אין בו תקלה. ועיין בספר פרי האדמה (ח"ג דף יד ע"א) שמנהג ארץ ישראל שהחתן מוליך את הכלה בידו יותר מארבע אמות אל בית הנישואין, שהוא ג"כ קנין חופה כדעת המ"ז לעיל; ובשער המפקד (הל' קידושין אות יב) כתב בטעם מנהג זה לעשות כיצחק ורבקה, להורות שהסכימה לבוא ברשותו ולהשמע לו, ושתהא חביבה עליו; ובשולחן העזר (סימן ח ס"ח סק"ג) כתב בטעם המנהג שהוא כדי שלא יהיה הפסק בין ברכות הנישואין לקנין חדר יחוד [למנהגם שההלכה היא לחדר יחוד]. ואיש מהם לא עורר על חוסר צניעות "בנתינת יד לאשה ללכת כך יחדיו בפרהסיה" (כמו שנתעורר לשמור בזה על הצניעות א' מרבני זמנינו, בס' שושנת העמקים, חו"ק, שורש ד הערה ד). ובאמת שהעלאת ויכוח בזה, זה עצמו גורם לשנות את המבט ולהפוך את הדבר לחוסר צניעות. וכיון שלכו"ע בני אשכנז אכן עושים חדר-יחוד, מזמן המהרי"ל והרמ"א ואילך, (וטעם הדבר מבואר במהרי"ל "כדי שיהיה לבו גם כה"), ולא נשמע שם ערעור דהוי חוסר צניעות, לא נוכל לומר שהענין כלשעצמו הוא חוסר צניעות. וע"ע בשו"ר כנסת הגדולה (אור"ח סימן שלט סק"י) שהביא את מנהג החדר יחוד וסיים בזה"ל: "ובעיני הוא מנהג טוב ויפה, וראוי לנהוג כן בכל מקום שעושין הנישואין בערב שבת". הרי שגם אצל הספרדים נהגו כן בחופת ערב שבת מפני קיום ההלכה שלא לקנות קנין בשבת. ובשער המפקד (הנ"ל) כתב על ענין זה "כל העם אשר בשער עדים כי מעולם לא היתה כזאת ליחד בחור ובתולה ביום, בירושלים מיהא", וכוונתו שאי"צ לחוש מצד עשיית קנין בשבת ואי"צ לייחדם בערב שבת. עיי"ש. והנה שניהם לא נרגשו בדברם בענין זה משאלת כיעור או חוסר צניעות בדבר. לכן יש להרהר על טענת חוסר צניעות, כאשר עושים מה שע"פ ההלכה יש ענין לעשותו. עוד שמעתי בהאי עניינא מהגר"ש בעדני שליט"א, דאמנם יש להוכיח שאין לחוש להפסק מהברכה ליחוד, מחופת נדה שהיחוד יהיה אחר כמה ימים ולא הזהיר השו"ע שבחופה כזו לא יברכו ברכות הנישואין מפני ההפסק. וא"כ די ביחוד בביתם ואין לירא מן ההפסק. (א"ה, מההיא סוגיא מוכח שאיננו תופסים שהחופה היא דווקא יחוד, דהא אנחנו מתירים חופת נדה ומברכים שם. מ"מ דננו עמו לדחות ראיה זו, דשמא להשו"ע די ביחוד שאינו ראוי לביאה, וכמ"ש לעיל, וזה אפשר לעשות גם בנדה ומיד אחרי הברכה בלי בעיית הפסק). וסיים שדעתו דעדיף שילך החתן אחר הריקודים לבד עם כלתו לחדר יחוד, ולא כמו שנוהגים שהולך לשם תיכף אחר החופה בלווי כל הבחורים הצעירים, ונכנס עמה וסוגר הדלת לעיניהם, וכו'. עכ"ד. ולקושטא אכן בקהילות החסידים והירושלמים עד היום החתן הולך אחר החופה לחדר יחוד עם כלתו ועדים לבד, וכל העם אינם מתעסקים בזה כלל. ורק למנהג הישיבות הליטאיות רוקדים בחורים אחרי הזוג עד דלת חדר היחוד]. ע"כ בטענת הצניעות.

ג: מענת כיסוי הראש, שאם יכנסו לחדר יחוד תהיה תקלה שתצא מחדר יחוד בלי כיסוי ראש והיא כבר נשואה. וטעם זה כתבו הגר"מ מאזוז שליט"א בחו' אור תורה (תשמ"ד? תשמ"ה? שואל ומשיב אות א. והגר"מ פנירי שליט"א בבית חתנים עמ' רפ"ח. [א"ה, ושוא"לים הלכו כאן, שהרי תקלה זו אפשר לסדר ע"י שתבוא עם פאה לחתונה. וכן שמעתי מתלמידי הגרב"צ אבא שאול שהזהיר שתבוא עם פאה לחופה, מפני שהטלית היא תחילת חופה ועליה להיות בכיסוי ראש אחרי החופה. אמנם בילקו"י הנז' הזהיר דאם תכנס לחדר יחוד תצטרך מטפחת דוקא, דפאה אסורה לנשואה. ולשיטת איסור פאה נכרית לנשואה. (ולא מקובל לכלות לבוא במטפחת ולא ישמעו לנו בזה). אך יש להרהר על זה, דהא כאמור נחלקו הפוסקים אם נשואה בתולה חייבת בכיסוי ראש מדאורייתא, וכל שאינה חייבת בכיסוי הראש מדאורייתא היא מותרת בפאה, כמ"ש ביבי"א ח"ד אבה"ע סימן ג גבי גרושה ואלמנה שהן בעולות שאינן נשואות. וממילא גם כאן היה להתיר פאה לשעה זו. אלא שכוונת הילקו"י שלא תתרגל לפאה].

ד: מענת תקלה לחתן. טעם זה נכתב בחו' אור תורה (תשמט סי' פג), שיש למנוע חדר יחוד כי החתן חוטא על ידי כך בחטא המר וכו'. [א"ה, וכמדומה שהמציאות אינה כן, זולת בשולי המחנה. כי בעת ההיא יש התרגשות קדושה, אחר שהחתן הלך למקוה ובכה באותו היום על הצלחתו וכו'. ולא בשביל שוטים שקלקלו נבטל את היחוד אם בו צורך הלכתי, אלא יש לחנך הצעירים לקדושה. ודי בזה. רק מ"מ אולי יש שם חו"נ, ולכאורה אם עדיין אינה נחשבת "נשואה" יהא לאסור את הדבר, ק"ו מיחוד שהוא אסור עם ארוסתו. אמנם יתכן לומר שהז' ברכות כבר מתירים זאת, או שהטלית מתירה זאת. וכיו"ב שמענו רבנים ספרדיים האומרים לחתן שכלתו באה בלי כיסוי ראש, לעשות יחוד בחדר שאינו סגור לגמרי וכלי עדים, על סמך הז' ברכות או הטלית שמתירין לו את היחוד. אך בס' בית חתנים (פ"י ס"ה) העיר דאם מותר להתייחד מפני דהוי דרך הנישואין א"כ תהא צריכה כיסוי ראש. עיי"ש. עכ"פ גבי חו"נ למעשה יש ממ"נ, דאם מותר להתייחד מותר גם חו"נ, ואם אין יחוד סגור אין למעשה גם חו"נ].

ה: מענת דיבורים האסורים. טעם זה העלהו הרה"ג אליהו פנחס' בס' שושנת העמקים (חו"ק, שורש ד, בנספח). וששמע מכמה אנשים שיש דיבורי כיעור אצל הבחורים הנאספים בגלל החדר יחוד, ומטעם זה אישתפוך חמימיה בצווחה גדולה על כל מנהג זה. (ועיי"ש עוד שהביא בבקיותו מ"מ לכל הרבנים בזמנינו הכותבים דעתם בזה). [והנה על עצם הטענה לא היה כדאי להשיב, ובפרט שבזמננו כל מענה גוררת תגובה וכל תגובה עוד תגובה, והעיסוק בזה לברו הוי השפלת הצניעות. ומ"מ משום כבוד בני הישיבות סגולת חינוך, אע"פ ואומר, כי אולי מעט בחורים קלילים אשר הכיר הרה"ג הנ"ל היו כאלה; לא כן בני התורה האמיתיים, בני עליה לומדי הישיבות המובנות, אשר הקב"ה מכריז עליהם בכל יום רווקים הררים בעיר גדולה ואינם חוטאים, לא יאומן גודל שקידתם ואהבתם לתורה ולירא"ש טהורה, בימי הזמנים ובין הזמנים, והרואה אותם רואה אות ומופת כי יש שכינה בעולם, שיהיו בדורנו בני תורה כאלה עדינים וטהורים, חלילה

חלילה מלחשוב כך. וכבר העיר ר"י חברון על דבריו כנגד בני הישיבות, וכאשר הביא שם בענוותו (בהערה כו). ואנא דאמרי כי דווקא ריבוי העיסוק על מניעת חדר יחוד מטעם זה, גורם לדיבורים אחרים מיותרים. והמתבונן יראה. ואיך שיהיה: כבר אמר הנביא כי ישרים דרכי ה', ועל פיהם נקבעת ההלכה, וצדיקים ילכו בם, אע"פ שפושעים יכשלו בם. והכל יודעים כלה למה נכנסת לחופה אלא כל המנבל וכו' (שבת לג.).

עד כאן טענות הניצבים משני הצדדים. ויש מייעצים כמין פשרה, לעשות היחוד בדלת פתוחה ובלי עדים, או עם הכנסת ילד קטן, ואז לא תצטרך לצאת בכיסוי ראש, שכיון שאין זה יחוד אינה נשואה עדיין. [אך את שאלת ה'צניעות' לא פתרו, דסו"ס הוא הולך עמה למקום סתר שכדר"כ אין אנשים שם, ואדרבא הולך שלא לשם נישואין!, והפסיד שני הדברים, גם חוסר צניעות שהולך למקום סתר, וגם לצאת מזה בלי תועלת שלא יהיה קנין נישואין. וגם באופן מעשי, אם הולך לשם כדי 'להרגע' עם כלתו מההתרגשות וכיוצ"ב, שזו הסיבה שהולכים לשם כשאין זה בשביל קנין 'יחוד', במציאות אין שם רגיעה כיון שיכולים לעבור שם אנשים ולראות. וגם מן הדין הדבר צ"ב, דמנא לן שצריך דווקא יחוד הראוי לביאה כדי שיהיה קנין נישואין, וכבר כתבנו שנראה שמרן לא ס"ל שצריך יחוד הראוי לביאה, וא"כ זה דרך הנישואין והוי קנין שלה ותצטרך כיסוי ראש. והנה כנגד המענות הנ"ל, יש מוסיפים לייעץ לחתן ש"יכין" שלא לקנותה בקנין נישואין; אבל ג"ז צ"ע, מנא לן שמהני דבר כזה שלא יהיה נישואין, אם מנהג העולם שדבר זה עושה נישואין (ועיין ארצה"פ שהביאו דעות בזה). ואכמ"ל עוד].

עד כאן הדברים להעמיד את השיטות בענין. ואני עני עוד יש לי דברים בזה משלי, אבל איני בא להביע דעה ולהורות הלכה כלל, כי מה אני, ואין כוונתי אלא להעמיד את הדעות הקיימות זו מול זו, כדי להבין את נידוני הנושא הזה. וזאת עשיתי מפני שכאבתי את כבוד ההלכה, לפי שרואים פעמים רבות אברכים או בחורים לפני החתונה מתדיינים בסוגיא זו בויכוח ולהט רב, ומתקוטטים מאוד, בלי לדעת ולהבין את הנושא. וכמה צער יש לראות שנעשתה ההלכה אסופת הגיגים והפרחות סברות ושמועות, במקום ללמוד באמת את הנושא. ולפעמים עדי הקידושין מתבקשים להיות עדים ליחוד, ואינם יודעים מה יעשו, ואם יקראו פה יבינו את הענין אשר לפניהם. ה' יעזרנו על דבר כבוד שמו.